

לקראת הינוך טכנולוגי-הומניסטי

מטרה, יעדים, אמצעים

תמצית החזון
עמיעד גורביץ' ויורם הרפז

כנס 25 שנה לרשת עתיד

יום חמישי, ל' אדר א' התשע"ו, 10 במרץ 2016

ענתיד

רשת חינוך ובתי ספר בע"מ
חברה לתועלת הציבור

מטרה: חינוך

מטרת החינוך במוסדות החינוך הטכנולוגי של רשת עתיד היא להצמיח בני אדם נבונים וטובים. **נבונים:** משכילים, שקולים, סקרנים, מבינים את ההקשר; **טובים:** מתחשבים, נדיבים, מעורבים, פועלים לקידום הטוב הכללי.

הגדרת המטרה במונחים כלליים כאלה מבקשת להעביר מסר: מטרת החינוך שלנו היא מטרתו המקורית והמהותית ביותר של החינוך; מטרתנו היא **חינוכית** – ולא כלכלית, לאומית, ביטחונית או אחרת. החינוך שלנו, במונחי של צבי לם, "מופקד על האנושי שבאדם"; ובמושגיו של עמנואל קאנט, אצלנו האדם – התלמיד – הוא תכלית לעצמה, ולא רק אמצעי לחיזוק הכלכלה, הביטחון, החוסן הלאומי או אינטרס מדינתי אחר. החינוך הטכנולוגי שאנחנו מצדדים בו הוא על כן **חינוך טכנולוגי-הומניסטי**.

חשוב להדגיש את המסר הזה משום שהחינוך המקצועי-טכנולוגי נתפס בדרך כלל כחינוך בשירות הכלכלה, התעשייה, הביטחון או אינטרס לאומי אחר. לפי הגיון אינסטרומנטלי זה, כאשר למשק חסרים בעלי מקצוע בענפים מסוימים, מטרת החינוך היא למלא את החסר. כך הופך החינוך המקצועי-טכנולוגי להכשרה מקצועית-טכנולוגית צרה ומתכחש למטרתו ולייעודו.

הצעירים המגיעים למערכת החינוך של רשת עתיד, כמו למערכת החינוך בכללה, ניתנים להשפעה חינוכית, ותפקידה של הרשת הוא לחנך אותם, לסייע בידם להיות אנשים נבונים וטובים – לטובתם הם ולטובת החברה.

מטרתה של רשת עתיד היא אפוא מטרתה של מערכת החינוך בכללה – לחנך, להשפיע לטובה, לתת לצעירים תשתית לחיים אנושיים מלאים, חיים עתירי משמעות.

עמדתנו היא אפוא: מערכת החינוך הטכנולוגי חייבת לעסוק בחינוך! למדינה יש מסגרות אחרות להכשרה טכנולוגית (ואם אין די, חשוב שתקים). מערכת החינוך בוגדת בייעודה, בתלמידים, בהוריהם ובמורים, כאשר היא מאפשרת לאינטרסים כלכליים ואינטרסים אחרים להכתיב לה את מטרתה ולהפוך למערכת הכשרה. עמדה זו אינה שוללת הכשרה טכנולוגית; היא מצדדת בהכשרה טכנולוגית הנעשית בהקשר חינוכי, כלומר בהקשר שתכליתו לפתח ולטפח את "האנושי שבאדם", את "האדם כתכלית".

לעמדה החינוכית שלנו יש היבט חברתי מובהק: ילדים ממשפחות ממעמד חברתי-כלכלי חלש (או מוחלש) מופנים בדרך כלל – בעולם ובארץ – לבתי ספר שעוסקים בעיקר בהכשרה מקצועית-טכנולוגית צרה, כלומר בהקניית מיומנויות טכניות ספציפיות, ולרוב, למקצועות שאינם פרופסיות (מקצועות מבוססי ידע תאורטי), בעוד שילדים ממשפחות ממעמד חזק (או מחוזק) נשלחים בדרך כלל לבתי ספר שעוסקים בחינוך עיוני – חינוך המקנה השכלה כללית והון תרבותי (או מתיימר לעשות זאת). **אנחנו ברשת עתיד מבקשים לשבור את המשוואה הזאת, ולמנף את עולם התוכן הטכנולוגי שלנו לטובת חינוך במיטבו** – חינוך המצמיח את התלמידים ופותח להם אפשרויות לחיים שלמים ומספקים.

לחינוך טכנולוגי במובן זה יש גם תועלת רבה למדינה, לחברה ולכלכלה. מדינה דמוקרטית, חברה אזרחית וכלכלת ידע זקוקות לאזרחים ולעובדים נבונים וטובים – בעלי ידע רחב, כישורי חשיבה, אחריות כוללת ורגישות מוסרית. הכשרה מקצועית-טכנולוגית צרה התאימה לתעשייה החרושתית של שתי המאות הקודמות; היא אינה מתאימה למאה הנוכחית, הפוסט-מודרנית והפוסט-חרושתית. המאה ה-21 זקוקה לחינוך!

יעדים ואמצעים: עולם הטכנולוגיה

יעדים

מבחינת מטרת החינוך אין הבדל בין החינוך הכללי לחינוך הטכנולוגי; מטרת שניהם היא לסייע לתלמידים לפתח את מלוא הפוטנציאל האנושי שלהם. ההבדל נעוץ בעולם התוכן; עולם התוכן שלנו – העולם שבאמצעותו אנו מחנכים – הוא טכנולוגיה על כל היבטיה. עולם תוכן עשיר ומורכב זה מייצר יעדים ואמצעים ייחודיים לחינוך הטכנולוגי.

מטרת החינוך הטכנולוגי-הומניסטי של רשת עתיד מתחלקת לארבעה יעדים: **הכרת הטכנולוגיה, הבנת הטכנולוגיה, המצאת הטכנולוגיה והכוונת הטכנולוגיה.**

יעד 1

הכרת הטכנולוגיה; חשיבה טכנית: מטרת היעד הזה היא לסייע ללומדים להשיג שליטה אוטומטית (שליטה נטולת מאמץ) ואוטונומית (שליטה אינטואיטיבית, בהתאם להקשר) **במיומנויות** הנדרשות להפעלת טכנולוגיה נתונה.

יעד 2

הבנת הטכנולוגיה; חשיבה תיאורטית: מטרת היעד הזה היא לסייע ללומדים לבנות הבנות של התשתיות וההקשרים – הנמדעים, החברתיים, הסביבתיים ועוד – של הטכנולוגיה.

יעד 3

המצאת הטכנולוגיה; חשיבה יצירתית: מטרת היעד הזה היא לסייע לתלמידים להמציא רעיונות לטכנולוגיות חדשות או לשכלול טכנולוגיות קיימות.

יעד 4

הכוונת הטכנולוגיה; חשיבה מוסרית: מטרת היעד הזה היא לסייע ללומדים להפנים עמדות ערכיות לצורך פיתוח ראוי ושימוש ראוי בטכנולוגיה.

ארבעת היעדים של החינוך הטכנולוגי מתכנסים למטרת החינוך שלנו – הצמחת אנשים חכמים והגונים ככל האפשר. הטכנולוגיה משמשת אותנו כמנוף רב עוצמה להשגת מטרה זו, משום שהטכנולוגיה היא נושא עתיר משמעויות אנושיות ועדשה שדרכה ניתן להבין את המצב האנושי ולשפר אותו.

החינוך משתקף באמצעים שלו, לא במטרה המוצהרת שלו. חינוך טכנולוגי-הומניסטי חייב להשתקף באמצעי החינוך שלו. אמצעי החינוך כוללים תכנית לימודים, דפוס הוראה, שיטת הערכה, מבנה ארגוני, אקלים, מבנה פיזי, ציוד ועוד. על אמצעים אלה לשקף את ארבעת הרמות של החינוך הטכנולוגי שלנו: הכרה, הבנה, המצאה והכוונה. נדגים זאת על שלושה אמצעים:

1. תכנית לימודים

כוללת ארבעה חלקים: בתחום הכרת הטכנולוגיה – מערך מיומנויות טכניות ספציפיות; בתחום הבנת הטכנולוגיה – הקשרים תאורטיים (מדעיים, היסטוריים, סוציולוגיים, אקולוגיים, אסתטיים ועוד) של הטכנולוגיה; בתחום המצאת הטכנולוגיה – תיאור וניתוח של המצאות טכנולוגיות ושל כלים לחשיבה יזמית ויצירתית; בתחום הכוונת הטכנולוגיה – הצגת דילמות מוסריות שביב פיתוח ושימוש בטכנולוגיה.

2. דפוס הוראה

בתחום הכרת הטכנולוגיה – הקניית מיומנויות באמצעות הדגמה ותרגול; בתחום הבנת הטכנולוגיה – "הוראה לשם הבנה" המסייעת ליצירת זיקות בין מושגים וביצועי הבנה; בתחום המצאת הטכנולוגיה – הוראה המקנה ומטפחת כלים ונטיות לחשיבה יצירתית ומחוללת תהליכים של יצירה; בתחום הכוונת הטכנולוגיה – הוראה דיאלוגית שביב דילמות מוסריות.

3. מושאי ההערכה

בתחום הכרת הטכנולוגיה – הערכת דרגת השליטה המעשית במיומנויות טכניות; בתחום הבנת הטכנולוגיה – הערכת היכולת לחשוב עם מושגים תיאורטיים, ליצור זיקות בין מושגים ולהפגין ביצועי הבנה; בתחום המצאת הטכנולוגיה – הערכת היצירתיות, יכולת לפתח רעיון מקורי, לשכלל מנגנון, לרשום פטנט ועוד במסגרת פרויקט גמר; בתחום הכוונת הטכנולוגיה – הערכת יכולת לדון בדילמה מוסרית במסגרת חיבור, הרצאה, יום עיון, דיאלוג, דיבייטינג ועוד.

במציאות החינוכית, בבית הספר, לא ניתן ולא צריך לשמור על הבחנה חותכת בין ארבע הרמות הללו של עיסוק בטכנולוגיה; כל עיסוק ברמה אחת תערב רמות אחרות. יתר על כן, יש לחתור לכך שהתלמידים יחשבו באופן אינטגרטיבי בכל הרמות; אך עם זאת, יש לשמור על רמות מובחנות אלה לצורך הכוונת החינוך המקצועי-טכנולוגי-הומניסטי שלנו. חזון אינו חלום; חזון צריך להיות מעשי – להכיר באילוצים ולהתמודד איתם. האילוצים החלים על החזון שלנו רבים: תכניות לימודים מחייבות של משרד החינוך ומשרד הכלכלה, בחינות גמר ובחינות בגרות, מאפייני התלמידים, יכולות המורים, ציפיות ההורים, מבנה בית הספר, אינטרסים כלכליים, האינרציה של החינוך המקצועי-טכנולוגי ועוד. כדי לממש את החזון הטכנולוגי-הומניסטי המאתגר שלנו אנו זקוקים לתמיכה של כל הגורמים המעורבים בחינוך הטכנולוגי. צריך כפר שלם כדי לחנך ילד.

המטרה:

חינוך הומניסטי בעזרת הטכנולוגיה

יעדים:

הכרת הטכנולוגיה
הבנת הטכנולוגיה
המצאת הטכנולוגיה
הכוונת הטכנולוגיה

אמצעים:

תכנית לימודים
דפוס הוראה
שיטת הערכה
ארגון
אקלים
מבנה וציוד

רשת חינוך ובתי ספר בע"מ
חברה לתועלת הציבור